

ЗА ЛОГИКАТА НА ЕМОЦИИТЕ В КОНТРАСТИВЕН ПЛАН: ЛЕКСЕМИ В НЕМСКИЯ И БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК, ИЛЮСТРИРАЩИ ИНТУИТИВНО МИСЛЕНЕ

Айля Илиязова

THE LOGIC OF EMOTIONS IN A CONTRASTIVE PLAN: LEXEMES IN GERMAN AND BULGARIAN ILLUSTRATING INTUITIVE THINKING

Aylya Iliyazova¹, Shumen University, Bulgaria

<https://doi.org/10.46687/UCQT4990>

Abstract: *The study compares cognitive lexemes in German and Bulgarian, united in lexical-semantic fields based on integral semantic features. The lexical field is a paradigmatic structure composed of lexemes, the meaning of which forms a common significative core, and which are opposed in view of minimal differential features of meaning. The aim of the study is to compare elements of lexical systems in distantly related languages through the method of contrastive analysis, as these elements belong to different parts of speech, have different morphological and syntactic characteristics, but are united by a common semantic feature: intuitiveness. The paper focuses on lexical semantics and in particular on the discovery of lexical-semantic paradigm, which also presents synonymous relations as systemic relations in vocabulary. Expressing co-referentiality, synonyms in the work are characterized by common cognitive but different pragmatic meanings.*

Key words: *intuition, synonymous paradigmatic lines, lexical semantics, comparative analysis*

Емоциите са във фокуса на изследователския интерес от десетилетия – както в психологически (Kaneman, 2012), лексикално-семантичен (Dapcheva, 2002) така и в прагматически и контрастивен план (Shahovskiy, 2008). Емотиологията като наука за изразяването и вербализирането на емоциите привлича научното внимание на културолози, психолози и лингвисти (Shahovskiy, 2008, pp. 21-22). В лингвистичния дискурс се включват когнитивната и прагматичната парадигми (Shahovskiy, 2008, p. 22). В контекста на продължаващите дискусии общата парадигма се обогатява и с открития в областта на невробиологията: вземането на

---

¹ Assoc. Prof. Aylya Iliyazova, PhD, is a lecturer at the Faculty of Humanities, Shumen University. Her scientific interests lie in the fields of neurolinguistics, psycholinguistics and cognitive science. The methodology and didactics for German lessons (DaF) and university teacher training are also the focus of her studies. Email: a.iliyazova@shu.bg

решения напр. се характеризира като соматичен маркер, който се определя от начина на преживяване на т.нар. вторични емоции, които имат социален характер (Kansaz, M., Demir, K., 2011, p. 303). Научните дебати се задълбочават с тезата на Даниъл Канеман и Амос Тверски за интуитивното мислене и за интуитивните очаквания на хората, които, според авторите, са контролирани от системно погрешни възприятия за света и вследствие на това те са окачествени от тях като „слабост на мисленето ни“ (Kaneman, 2012, p. 21).

В настоящото изследване се приема, че механизмът на интуитивно мислене би могъл да се опише чрез профила на характеристиката *интуитивност*. Характеристиката интуитивност се явява основанието за съпоставка, т.нар. *tertium comparationis* в изследването, като тя конфигурира семантични признаци, около които се обединяват ексцерпирани лексикални единици в двата съпоставяни езика. Наличието на обща концептуална структура задава параметрите на контрастивния анализ в тази работа, като същевременно определя и когнитивно-лингвистичната рамка, която прави възможно изследването да е в определени, предварително зададени граници.

Всяко езиково сравнение в контрастивните изследвания се отличава с определена относителност, но всеки контрастивен анализ се базира на основанието за съпоставка, т.нар. терциум компарационис, предполагащ наличие на общи характеристики, които да бъдат основа за очертаване и на някои различия. Подобна диференциация би могла да бъде израз на различията на изследваните езикови системи, от една страна, а от друга – да изразява установеното в семантичния терциум компарационис.

Обект на съпоставителното изследване са немският и българският език. Предмет на изследването са лексикално-семантичните системи на немския и на българския език. За основополагащи величини в работата се приемат лексемите *denken* и *Gedanke* в немския език, както и лексемите *мисля* и *мисъл* в българския език. Лексикалните езикови обекти, които са съпоставени в настоящото изследване, са класифицирани в лексикално-семантични полета и са обединени около интегрални семантични признаци. Ексцерпираният материал се представя чрез лексикографски източници на немски и на български език. Избраните лексеми са репрезентативни с оглед на различни семантични признаци (предложени от автора), открити в резултат на семен анализ на речникови дефиниции на лексемите. Цел на разработката е в контрастивен план да се анализират и релевантни синонимни отношения, които изразяват корелативност.

Представянето на определена езикова система в съпоставителен план чрез *равнища* е „подходящо за всеки вид контрастивен анализ“ (Nicheva, 2019, p. 34), който в това изследване следва двуетапен модел, предложен от Боян Алексиев (Alexiev, 2011, p. 99): на равнище семантика

се определя обща концептуална структура, след което се извършва анализ на равнището на *междуетикова симетрия*, респ. *асиметрия*. Съпоставката обхващаняколкостъпки: 1. Групиранена съпоставяните лексикални единици в лексикално-семантични полета. 2. Анализ на лексикалните единици въз основа на интегрален семантичен признак, около който те са групирани. 3. Сравняване на лексикално-семантичните полета в двата съпоставяни езика. 4. Сравняване на интегралните семантични признаци, база за обособяване на лексикално-семантични полета в двата съпоставяни езика. 5. Установяване на сходства и/или различия посредством: а) критерии за лингвистична системност (включваща систематични лексикални модели в рамките на определена група, представляващи лексикалната реализация на общата концептуална структура) и б) прагматични критерии.

Според Добромира Хичева терминът *системност* е в „основата и на така наречения „системен подход“, който разглежда взаимовръзките между елементи и процеси – съставните части на цялото, през перспективата на четирите основни понятия, а именно специализация, групиране, координация и възникващи свойства“ (Hicheva, 2019, p. 32).

Когато се съпоставят определени семантични структури в различни езици, „лесно можем да се убедим, че не бива да подценяваме прагматичните за сметка на чисто структурните основания за определяне на това що е синонимия“ (Enchev, 2009, p. 1). В такъв контекст семантиката и прагматиката „като аспекти на индивидуални концептуални системи“ предполагат и разглеждане на т. нар. тезис за интензионалност, който „изисква всяко твърдение за света да се разглежда като обусловено от пропозиционалните нагласи на изказващия го като носител на специфична концептуална система“ (Enchev, 2009, p. 1). Ако тезисът за интензионалност бъде приет, то това би изисквало два (лексикални) езикови обекта да са синоними при наличие на един и същ способ, чрез който се получава техният интензионал (Tondl, 1975, pp. 233-234). В работата се използва и лексикално-семантичният анализ, който се фокусира основно върху равнището на *микросемантиката*, т.е. на отделните думи и техните значения.

В табличен вид са систематизирани интегрални семантични признаци² на лексеми в немския език, смислови синоними на лексемата *Gedanke* и на лексемата *denken*. Паралелно с тях са систематизирани и интегрални семантични признаци на лексеми в българския език, смислови синоними на лексемата *мисъл* и на лексемата *мисля*. Тяхното значение изгражда обща сигнификативна зона, очертаваща профила на характеристиката *интуитивност* в двата съпоставяни езика. Представени са и минимални диференциални признаци, основа за анализ на различията в парадигматичните структури в немския и в българския език³:

2 Интегралните семантични признаци са предложени от автора, А. И.

3 Таблиците са съставени от автора, А. И.

Таблица 1

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>Gedanke</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема, синоним на <i>denken</i> / Минимален диференциален признак
Спонтанност, внезапност	der Einfall [мисъл, хрумване, идея] – 'Gedanke, der jemandem plötzlich in den Sinn kommt; Idee, die jemand plötzlich hat'	einfallen [хрумва] – 'j-m als Einfall, als Idee [plötzlich] in den Sinn kommen'
	die Erleuchtung [просветление, прозрение] – 'plötzliche Erkenntnis' '(plötzliche) oft wunderbar anmutende Klarheit über Probleme, Fragen'	erleuchten [просветлявам, осенявам] = 'j-n, etw. mit (plötzlicher) Klarheit erfüllen' 'mit geistiger Klarheit erfüllen'
	das Aha-Erlebnis [аха –опит/преживяване] – 'plötzliches Erkennen eines Zusammenhanges zweier Vorgänge'	Без съответна глаголна лексема
	der Geistesblitz [просветление, прозрение] – 'plötzlicher geistreicher, kluger Einfall'	Без съответна глаголна лексема
	die Idee [идея] – 'Einfall' '[schöpferischer] Gedanke'	Без съответна глаголна лексема
	die Eingebung [внушение, вдъхновение] – 'plötzlich und mühelos auftauchender [für etw. entscheidender, wichtiger] Gedanke'	eingeben – [внушава] – 'etw- veranlasst j-n zu etw.'
	die Inspiration [инспирация, внезапно възникнало вътрешно видение] – 'schöpferischer Einfall, Gedanke; plötzliche Erkenntnis; erhellende Idee, die j-n, besonders bei einer geistigen Tätigkeit, weiterführt; Erleuchtung, Eingebung'	inspirieren [инспирира, въодушевява] – 'j.n zu etw. geistig anregen, anspornen, begeistern'

	der Gedankenblitz [внезапно хрумване] – 'plötzlicher Einfall'	Без съответна глаголна лексема
	die Offenbarung [откровение (и рел.); разкриване, откриване] – 'plötzliche Erkenntnis'	offenbaren [разкривам] – 'j-n etw. erkennen lassen'
	der Gedankensprung [скок на мисълта] – 'völlig unvermittelte Aufnahme eines neuen Gedankens, der nicht im [direkten] Zusammenhang des gerade ausgeführten Gedankengangs steht'	Без съответна глаголна лексема
	die Schnapsidee [шура идея] – 'verrückter Einfall'	Без съответна глаголна лексема

Лексемите *der Einfall* [мисъл, хрумване, идея] и *die Erleuchtung* [просветление, прозрение] притежават семантичния признак внезапност, който при *der Einfall* се отнася до начина на генериране на нови идеи (в настоящето), а при *die Erleuchtung* изяснява начина на осъзнаване (отново в настоящето) на предходни обстоятелства, на причинно-следствени връзки, отнасящи се до факти в миналото.

Таблица 2

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на мисъл/ Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема, синоним на мисля/ Минимален диференциален признак
Спонтанност, водеща до яснота	хрумване – 'досещане, припомняне, спомняне'	хрумва (ми) – 'ненадейно ми идва нещо на ум'
	прозрение – 'внезапно хрумване, осъзнаване на нещо, което до този момент не е разбрано'	осенява (ме) – 'проявява се внезапно (за мисъл, хрумване, идея)'
	просветление – 'яснота в съзнанието и душата'	просветлява (ме) – 'разяснява, изяснява се'
	озарение – 'проблясък, проясняване на съзнанието'	озарява (ме) – 'внезапно ми хрумва нещо; идва ми някаква идея, прояснява се съзнанието ми'
	откровение – 'неочаквано разкриване на истина/ разкриване на съкровени чувства или мисли'	откривам (се) – 'доверявам, изказвам, споделям, поверявам мисли'

В немската парадигма присъстват шест лексеми, за които не са ексцерпирани съответни глаголи: *das Aha-Erlebnis*, *der Geistesblitz*, *die Idee*, *der Gedankenblitz*, *der Gedankensprung* и *die Schnapsidee*. С изключение на лексемата *die Idee*, всички те са сложни съществителни имена, т. нар. *Komposita*. В българската парадигматична структура към лексемата прозрение е съотнесен глаголът *осенява (ме)*, тъй като се открива сходство в минималния им диференциращ признак. В немското лексикално-семантично поле се откриват повече на брой лексеми, отколкото в българското, което може да се обясни с тенденцията в немския език да навлизат все повече и повече сложни съществителни имена.

Таблица 3

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>Gedanke</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема/ Минимален диференциален признак
Предположение	die Ahnung [предчувствие, идея] – 'intuitives Wissen, Vermutung'	ahnen [подозирам, предугаждам] – 'ein undeutliches Wissen von etw. haben, gefühlsmäßig vermuten'
	die Meinung [намерение, цел] – 'Annahme, Vermutung'	meinen [смятам, предполагам] – 'im Hinblick auf etw., eines bestimmten Glaubens, einer bestimmten Überzeugung sein; wännen'
	die Schätzung [приблизителна оценка, приблизителна преценка] – 'eine nur auf Erfahrung gestützte Bestimmung'	schätzen [оценявам приблизително, преценявам] – 'annehmen, vermuten, für wahrscheinlich halten'
	die Annahme [допускане (на мисъл); предположение; хипотеза] – 'Vermutung, Ansicht'	annehmen [допускам, предполагам, приемам] 'vermuten'
	der Glaube – [предположение, мнение] – 'das auf einer inneren Überzeugung beruhende Fürwahrhalten von Dingen, Erscheinungen, die objektiv nicht bewiesen sind'	glauben [предполагам] – 'etw. vermuten, annehmen' 'für möglich und wahrscheinlich halten, annehmen, meinen'

Таблица 4

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на мисъл/ Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема, синоним на мисля/ Минимален диференциален признак
Предположение	допускане – 'считане, приемане за възможно, за вероятно, за истина'	допускам – 'считам, приемам за възможно, за вероятно, за истина'
	подозрение – 'предположение, досещане'	подозирам – 'предполагам, досещам се'
	предположение – 'догадка, предварително допускане'	предполагам – 'мисля и предварително правя заключение за нещо, макар и не с пълна увереност'
	прозорливост – 'проницателност, умение да се виждат нещата напред'	прозирам – 'мислено предвиждам, прогнозирам' 'догаждам се за нещо'
	предвидливост – 'умение да се предвиждат последиците и да се съобразява поведението'	предвиждам – 'прогнозирам, от предварителни наблюдения правя извод за бъдещи събития'
	далновидност – 'предусещане на развитието на нещо в бъдещето'	предвиждам – 'от предварителни наблюдения правя извод за бъдещи събития'
	вяра – 'допускане'	вярва ми се – 'струва ми се, допускам'
	догадка – 'досещане за нещо, за което нямам сигурни доказателства'	предугаждам – 'предвиждам'

Семантичният маркер 'струва ми се, допускам' на глагола **вярва (ми се)** в българския език е активен само в израза „Не ми се вярва да дойде“, т.е. използва се с отрицателната форма. В немската парадигма не е ексцерпиран подобен семантичен еквивалент.

Таблица 5

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>Gedanke</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема/ Минимален диференциален признак
Оценъчност (вследствие на вътрешна убеденост, при липса на обективни доказателства)	das Urteil – [присъда] – 'prüfende, kritische Beurteilung, abwägende Stellungnahme'	urteilen [преценявам, съдя] – 'sich nach etw., auf einen bestimmten Eindruck hin ein Urteil bilden'
	der Glaube [вярване, убеденост] – 'gefühlsmäßige, nicht von Beweisen, Fakten o. Ä. Bestimmte unbedingte Gewissheit, Überzeugung'	glauben [смятам, приемам] – 'Dinge, die objektiv nicht bewiesen sind, aufgrund innerer Überzeugung für wahr halten'
	die Abschätzung – [преценка] – 'Beurteilung'	abschätzen [преценявам, оценявам] – 'nach bestimmten Gesichtspunkten beurteilen'

Оценяването е „сложна познавателна процедура, при която [...] във взаимодействие влизат емоционалната, когнитивната и аксиологичната дейност.“ (Blagoeva, 2009, p. 2). По отношение на вземането на решения контекстът между *рационално* и *емоционално* е формулиран по следния начин: „рационалните решения [са] емоционални решения с позитивни последици, докато ирационалните решения са емоционални решения с негативни последици“ (Häusel, 2008, p. 91).

Таблица 6

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>мисъл</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема, синоним на <i>мисля</i> / Минимален диференциален признак
Оценъчност (вследствие на интуитивно чувство, при липса на обективни доказателства)	преценка – 'мнение за качествата на някого или нещо'	преценявам – 'определям значението, стойността на нещо'
	присъда – 'становище, мнение, преценка'	съдя – 'създавам си мнение по някакъв въпрос'

Оценъчността (емотивността) се определя от изследователи като категория, реализираща се на различни равнища от езиковата система. Най-разнообразна е нейната проява на лексикалното равнище (Blagoeva,

2009, р. 2). Елена Михайловна Вольф разглежда същността ѝ като израз на разнообразни по своя характер оценъчни значения (Volf, 2009, р. 9). Оценката се разглежда като величина, която „се отнася към интенционалния аспект на езика, където пречупването на картината на света в съзнанието на говорещия се усложнява от цял ред фактори“ (Volf, 2009, р. 9). Един от тези фактори е обстоятелството, че в процеса на оценяване емоционалните и рационалните действия се извършват във взаимодействие.

Това може да аргументира и условното до голяма степен разграничаване в научни изследвания на два типа оценъчност: емоционална и рационална (Blagoeva, 2009, р. 2). *Интуицията* се дефинира като 'усет, способност за несъзнателно проникване в същността на явленията'⁴. За разлика от интуитивната преценка, *рационалната оценъчност* е свързана с ценностни ориентири, наложени в социума; тя е основана на нравствени ценности, предавани посредством традициите в дадено общество (Blagoeva, 2009, р. 3).

Таблица 7

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>Gedanke</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема/ Минимален диференциален признак
Интерпретация, базирана на интуитивна преценка	die Ahnung [предчувствие; идея, понятие, представа] – 'undeutliches, dunkles Vorgefühl'	ahnen [предчувствам] – 'etw. im Voraus wissen, fühlen'
	der Sinn [чувство, усет] – 'Gefühl, Verständnis für etwas' 'Empfänglichkeit, Verständnis'	sinnen [мисля, замислям, кроя] – 'planend seine Gedanken auf etw. richten; nach etw. trachten'
	die Anschauung [интуиция, възприятие, съзерцание] – 'das Anschauen, Betrachten, Meditation'	anschauen [възприемам] – 'etw., j-n eingehend, prüfend betrachten'
	Deutung – [интерпретация] – 'deutende Erklärung, Interpretation'	deuten [предсказвам, предвещавам] – 'etw. lässt etwas erwarten'

Лексемата *die Ahnung* е структурен компонент в изрази в немския език като: *Ich hatte keine Ahnung davon* (Никак) не подозирах това'; *Haben Sie eine Ahnung!* (иронично) 'Много разбирате!'; *Habt ihr 'ne Ahnung!* (фамилиарно) 'Само да знаехте!'.

4 <https://technik.chitanka.info/w/> (достъп на 01.02. 2022).

Таблица 8

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на мисъл/ Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема, синоним на мисля/ Минимален диференциален признак
Интерпретация, базирана на интуитивно чувство	предчувствие - 'предварително усещане, чувстване на нещо'	предчувствам - 'имам предчувствие'
	усещане - 'усет, долавяне'	усещам се - 'досещам се, разбирам, схващам'
	предусещане - 'предчувствие, предугаждане'	предусещам - 'усещам предварително, предчувствам, предугаждам'
	досещане - 'усещане'	досещам се - 'идва ми на ум, сещам се, отгатвам'
	усет - 'чувство на възприемане, разбиране, преценяване'	усетя се - 'досещам се, разбирам, схващам'
	нюх - 'усет, предчувствие, съобразителност'	подушвам - прен. 'досещам се за нещо, предвиждам'
	нюх - 'усет, предчувствие, съобразителност'	надушвам - 'по някакви признаци разбирам нещо, досещам се за нещо'
	отгатване - 'досещане, откриване на нещо неясно'	отгатвам - 'досещам се, познавам, откривам нещо неясно'
	подразбиране - 'досещане по косвени, непреки сведения'	подразбирам - 'досещам се, разбирам по косвени, непреки сведения'
	налучкване - 'стигане до истината с догадки и предположения, по интуиция'	налучквам - 'случайно, с догадки и предположения, по интуиция стигам до истината'
	догадка - 'досещане за нещо, за което нямам сигурни доказателства; предположение'	догаждам - 'усещам, схващам, долавям, отгатвам'
	догадка - 'досещане за нещо, за което нямам сигурни доказателства; предположение'	предугаждам - 'досещам се, предусещам'
долавяне - 'усещане, схващане, разбиране'	долавям - 'разбирам, предусещам, догаждам'	

	предсказание – 'това, което се предсказва'	предсказвам – 'казвам предварително какво ще се случи в бъдеще, предричам, предвещавам'
	предвещаване – 'предричане'	предвещавам – 'вещаю, предричам'
	чувство – 'способност да се разбира някакво въздействие; усет, съзнание'	чувствам – 'възприемам правилно, разбирам'

Съотношението немски/ български ексцерпирани лексикални единици в парадигматичните структури, обединени около интегралния семантичен признак *интерпретация, базирана на интуитивна преценка/ интуитивно чувство*, е 8 немски срещу 32 български. Би могло да се допусне, че българската езикова общност е по-склонна да използва повече лексеми, изразяващи *осъзнаване, базирано на вътрешно усещане*, отколкото това биха направили представители на немскоговорещи общности.

Таблица 9

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>Gedanke</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема/ Минимален диференциален признак
Вътрешна убеденост	glauben [смятам, приемам]	'gefühlsmäßig von der Richtigkeit einer Sache oder einer Aussage überzeugt sein'

Прави впечатление, че интегралният семантичен признак *вътрешна убеденост* оформя изключително оскъдна парадигма в немския език, което би могло да се обясни с изследвания, в които в резултат на анализиран лексикографски материал се стига до извода, че носителите на немския език са склонни да вярват, че тяхното мислене е преди всичко рационално, а не интуитивно (Pliyazova, 2021, p. 151). Тази нагласа се разкрива и в лексикона им.

Таблица 10

Интегрален семантичен признак	Лексема – смислов синоним на <i>мисъл</i> / Минимален диференциален признак	Когнитивна глаголна лексема, синоним на <i>мисля</i> / Минимален диференциален признак
Вътрешна убеденост	вяра – 'убеденост, увереност'	вярвам – 'убеден съм, уверен съм, имам вяра'

	убеденост – 'впечатление, мнение, съзнание'	убеждавам се – 'започвам да вярвам в правилността на нещо, съгласявам се с нещо, за което ме увещават'
	увереност – 'убеденост в нещо, вяра в нещо'	уверявам се – 'започвам да вярвам в нещо, убеждавам се, ставам сигурен'
	несъмненост – 'безспорност, сигурност'	вярвам без съмнение – 'убеден съм, уверен съм, нямам съмнение'

Съпоставителен анализ

Таблица 11

Интегрални семантични признаци, база за лексикални полета в немския език	Интегрални семантични признаци, база за лексикални полета в българския език
Спонтанност, внезапност	Спонтанност, водеща до яснота
Предположение	Предположение
Оценъчност (вследствие на вътрешна убеденост, при липса на обективни доказателства)	Оценъчност (вследствие на интуитивно чувство, при липса на обективни доказателства)
Интерпретация, базирана на интуитивна преценка	Интерпретация, базирана на интуитивно чувство
Вътрешна убеденост	Вътрешна убеденост

При един опит за анализ на равнището на *междуетривкова симетрия*, респ. *асиметрия*, могат да се посочат някои явни **разлики** в лексикално-семантичните полета, независимо от **общата концептуална структура**:

1. Лексикално-семантичното поле, което е оформено с помощта на интегралния семантичен признак *спонтанност* в немския език, съдържа предимно лексеми със семантичен маркер 'внезапно осъзнаване', докато лексемите в еквивалентното лексикално-семантично поле в българския език кодират значението 'яснота'.
2. Лексикално-семантичното поле, което е оформено с помощта на интегралния семантичен признак *предположение* в немския език, включва когнитивни лексеми, притежаващи семантичния маркер 'неясно знание, убеждение, което не може да бъде обективно доказано'. Съответното поле в българския език е съставено от лексеми, кодиращи семантичния признак 'права изводи за бъдещи събития'.
3. В лексикално-семантичното поле, в което са позиционирани лексеми около интегралния семантичен признак *оценъчност* в немския език, преобладават когнитивните лексеми със значение

’впечатление, което, поради липсата на обективни доказателства, се отличава с повече критичност’. Лексемите в еквивалентното лексикално-семантично поле в българския език кодират значението ’мнение, оформено вследствие на интуитивно чувство’.

4. Лексикално-семантичното поле, в което лексемите са групирани около интегралния семантичен признак *интерпретация*, базирана на *интуитивна преценка* в немския език, съдържа лексеми с два семантични маркера: ’предварително, неясно знание’ и ’възприемане, съзряване’. Съответното поле в българския език е съставено от лексеми, кодиращи семантичния признак ’осъзнаване, базирано на чувство, усещане’.
5. Лексикално-семантичното поле, включващо лексеми, групирани около интегралния семантичен признак *вътрешна убеденост*, в изследването е посочено като характерно предимно за лексикалната система на българския език, за лексикалната система на немския език е ексцерпиран само един еквивалент.

Изводи

Представеният концептуален подход създава условия за бъдещи лингвистични хипотези при междуезикови паралели по отношение на еквивалентни множества в немския и българския език. Както всеки контрастивен проект, така и настоящият, не претендира за изчерпателност, като се има предвид богатството от синонимни реализации и в двата съпоставяни езика. Групирането и координирането на тези лексикални реализации се осъществява в рамките на контрастивното представяне на избрани когнитивни лексеми в двата езика. Синонимните отношения, като системни отношения в лексиката, се отличават както с общи когнитивни, така и със специфични прагматически значения. В това изследване те се представят чрез лексикално-семантичните парадигми в немския и българския език, чието значение оформя общото сигнификативно ядро на характеристиката *интуитивност*.

В разработката е приложен и системният подход, който има отношение към взаимовръзките между елементите и процесите на взаимосвързаност, които характеризират интегралните свойства на съпоставяните множества. Това очертава ялната цел – да се анализират някои систематични лексикални модели в рамките на определени полета, изразяващи лексикалните реализации на една обща концептуална структура. Анализът, извършен на равнището на междуезикова симетрия, показва, че сходствата са предимно по отношение на интегралните семантични признаци.

На равнището на междуезикова асиметрия се открояват различия най-вече с помощта на семантични и прагматични критерии. Минималните диференциални признаци, с които дадени лексеми присъстват в съответните парадигми, често ги противопоставят, което е основание да се приеме, че наред със сходствата, съпоставителният анализ разкрива и релевантни междуезикови различия. Този аспект разкрива възможността за бъдещи лингвокултурологични разработки, ориентирани към специфични културологични аргументи с оглед на динамиката на функциониране на двете социокултурни системи: на немската и на българската.

References

- Alexiev, B. (2011). *Knowledge-Oriented Terminography (monograph)*. Sofia: AVANGARD PRIMA Publishing Co.
- Vlagoeva, D. (2009). *Otsenachno sadarzhanie v novata balgarska leksika*. [Благоева, Д. Оценка съдържание в новата българска лексика. 2009.] <https://ibl.bas.bg/neolex/wp-content/uploads/2013/Issues/Publications/13%20Vlagoeva%20Otsenachno%20sadarzhanie.pdf> accessed on 08.12.2021.
- Dapcheva, Y. (2002). *Leksiko-semantichni grupi, harakterizirashti psihicheskite i fizicheskite svoystva na choveka*. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“. [Дапчева, Й. Лексико-семантични групи, характеризиращи психическите и физическите свойства на човека. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2002.]
- Enchev, K. (2009). *Intentsionalnost, individualizirashti funktsii i granichni usloviya na interpretatsiya*. In: NotaBene, №10, 2009. [Енчев, К. Интенционалност, индивидуализиращи функции и гранични условия на интерпретация. В: Нотабене, №10, 2009.] <http://notabene-bg.org/read.php?id=107> accessed on 10.08. 2021.
- Häusel, H. G. (2008). *Brain View. Warum Kunden kaufen*. 2. Aufl. Freiburg: Haufe Lexware.
- Hicheva, D. (2019). *Terminologichni glagolni kolokatsii: kontrastiven analiz*. Avtoreferat na disertatsiya za prisazhdane na obrazovatelnata i nauchna stepen „doktor“. Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Filologicheski fakultet. [Хичева, Д. Терминологични глаголни колокации: контрастивен анализ. Автореферат на дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Югозападен университет „Неофит Рилски“, Филологически факултет. 2019.]
- Iliyazova, A. (2021). *Razlichniyat horizont. Nemskiyat kognitivno-lingvistichen model*. Shumen: Konstantin Preslavsky University Press. [Илиязова, А. Различният хоризонт. Немският когнитивно-лингвистичен модел. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2021.]
- Kaneman, D. (2012). *Misleneto*. Sofia: Iztok-Zapad. [Канеман, Д. Мисленето. София: Изток-Запад, 2012.]
- Kansaz, M., Demir, K. (2011). *Eine kritisch-kontrastive Darstellung der Kognitiven Linguistik*. Frankfurt am Main: Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg, 300 – 305.

<https://core.ac.uk/download/pdf/14522962.pdf> accessed on 01.02. 2022.

Shahovskiy, V. (2008). *Lingvisticheskaya teoriya emotsiy*. Moskva: Gnozis. [Шаховский, В. Лингвистическая теория эмоций. Москва: Гнозис. 2008].

Tondl, L. (1975). *Problemy semantiki*. Moskva: Progress. [Тондл, Л. Проблемы семантики. Москва: Прогресс, 1975].

Volf, E. M. (2009). *Funktionalnaya semantika otsenki*. Moskva: Euditorial URSS. [Вольф, Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва: Эдиториал УРСС, 2009].

Electronic resources

<https://www.dwds.de>

<https://rechnik.chitanka.info>

<http://talkoven.onlinerechnik.com>